

УДК 316.42

ПОТЕНЦІАЛ МОДЕРНІЗАЦІЇ УКРАЇНИ: ЦІННІСНИЙ ВМИІР

Савельєв Ю.Б.,

канд. філософ. наук, доцент

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Обґрунтовано, що ціннісні особливості не є перешкодою модернізації українського суспільства. Зроблено висновок, що підвищення матеріального добробуту і відчуття безпеки зумовить поширення емансипаційних цінностей, що створить можливості для зростання громадянської участі і більш ефективного контролю за державними інститутами.

Зміна цінностей є невід'ємною складовою процесу модернізації [1]. Але в Україні проблемою є брак екзистенціальної безпеки у переважній більшості населення. Україна ще в 1990-х роках опинилась серед найбідніших країн Європи [2]. Після кризи 2008 р., війни і втрати частини територій у 2014 р. Україна за рівнем матеріального добробуту є близькою до країн Африки [3].

Разом з тим, за характером розподілу ціннісних орієнтацій Україна подібна до деяких країн Східної Європи. Тому було б помилкою стверджувати, що українці мають «особливі цінності», які перешкоджають модернізації країни [4]. На основі аналізу даних Всесвітнього дослідження цінностей (WVS) та Європейського дослідження цінностей (EVS) було виявлено тенденцію формування емансипаційних цінностей, які є складовою модернізації. Представники молодших когорт в Україні, які мали досвід кращого матеріального добробуту, більшою мірою поділяють емансипаційні постматеріалістичні цінності у порівнянні зі старшими когортами населення (коефіцієнт бінарної логістичної регресії 0,01, $p < 0,05$) [5; 6]. Водночас, в Україні був присутній несприятливий контекст

для формування емансипаційних постматеріалістичних цінностей. Цей контекст переважив більш слабкий ефект заміщення когорт. Але ситуація була б кардинально іншою за умов швидкого зростання матеріального добробуту і поширення відчуття безпеки серед широких верств населення.

Також, цінності відіграють важливу роль у тому, як відбуваються модернізаційні процеси в Україні і наскільки до цих процесів залучено представників різних соціальних груп. З використанням даних Європейського дослідження цінностей (EVS) і за допомогою статистичного моделювання з використанням методу мультиноміальної логістичної регресії було виявлено зв'язок емансипаційних цінностей з громадянською активністю та практиками участі населення в Україні порівняно з іншими постсоціалістичними та західноєвропейськими суспільствами [7]. Значущість фактору емансипаційних цінностей наближує Україну як до західноєвропейських країн (Німеччина і Франція), так і до Польщі – постсоціалістичного суспільства, що є членом ЄС, проте істотно відрізняє її від Російської Федерації [7]. Оскільки ціннісні зміни є ключовим елементом процесу модернізації [1], це дозволяє оцінити з помірним оптимізмом перспективи розвитку українського суспільства.

Таким чином, можна зробити висновок, що існують чіткі підтвердження того, що ціннісні орієнтації населення не є перешкодою для модернізації України. Поширенню емансипаційних цінностей заважає бідність населення і висока нерівність. Проте навіть за таких умов в Україні існує тенденція ціннісного зсуву, оскільки представники більш молодих когорт мають вищі шанси потрапити до групи з емансипаційними цінностями.

Також, можна прогнозувати, що з підвищенням матеріального добробуту і відчуття безпеки все більше людей поділятимуть такі цінності. А це, у свою чергу, створить можливості для зростання громадянської участі і, відповідно, більш ефективного контролю за державними

інститутами. Такий можливий сценарій надає шанс для модернізації українського суспільства.

Список використаних джерел

1. Inglehart R. *Modernization, Cultural Change and Democracy : The Human Development Sequence*. Cambridge : Cambridge University Press, 2005
2. Human Development Report 2009. *Overcoming barriers: Human mobility and development*. New York : Palgrave Macmillan, 2009.
3. The Credit Suisse Global Wealth Databook. October 2015, Zurich: Credit Suisse Research Institute, 2015. www.credit-suisse.com/researchinstitute
4. Рябчук М. Дві України: кінець амбівалентности?, Часопис «Критика», 2015, XIX, число 1-2 (207-208), С. 2–12.
5. Савельев Ю.Б. Когортный анализ и проблема разграничения компонентов социальных изменений: метод линейной декомпозиции тренда, *Социологические исследования*, 2015, № 10, С. 130–135.
6. Savelyev Y. Decomposition of Value Change in European Societies in 1995–2008: Test of Modernization Model and Socialization Hypothesis, *Sociología*, 2016, Vol.48, No. 3, P.267-289.
7. Савельев Ю.Б. Факторы и взаимосвязь политического, гражданского и социального участия в европейских обществах, *Социология: теория, методы, маркетинг*, 2014, № 3, С. 56–72.